

Asia: VN/34466/2023

Lausuntopyyntö itäisen Suomen tuulivoimarakentaisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Joensuun kaupungin lausunto itäisen Suomen tuulivoimarakentamisesta

1. Tuulivoimarakentamisen kompensatioalue tulee muodostaa Itä-Suomeen ja Pohjois-Karjalaan

Ensimmäinen kompensatioalue Itä-Suomessa tulee rakentaa siten, että siinä ovat mukana keskeiset tuulivoima-alueet Pohjois-Karjalasta. Tämä siksi, ettei maakuntaan ole aluevalvontasyistä rakentunut vielä lainkaan tuulivoimaa. Eri maakunnat ovat olleet hyvin eriarvoisessa asemassa tuulivoiman suhteen. Lisäksi Pohjois-Karjalan potentiaali tuulivoiman suhteen on merkittävä, vireillä olevan maakuntakaavan perusteella yli 500 voimalaa. Mikäli kaikki nämä tuulivoimalat toteutuisivat, olisi rakentamisvaiheen kokonaisinvestointi yli neljä miljardia euroa. Ensimmäinen kompensatioalue Suomessa on rakennettava käsittämään Pohjois-Karjalan ehdotusvaiheessa olevassa maakuntakaavassa esitetyt tuulivoima-alueet. Potentiaalisin kompensatioalue koostuisi Pohjois-Karjalan länsi- ja pohjoisosista, Pohjois-Savon koillis- ja itäosista sekä Kainuun etelä- ja itäosista kattaen jo maakuntakaavoissa esitetyt alueet.

Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja Pohjois-Savon liitto ovat valmiita kartoittamaan nykyisten maakuntakaavojen lisäksi myös tuulivoiman rakentamisen lisämahdollisuuksia ko. alueella. Toteuttamiskelpoisen kompensatioalue perustuu maakuntakaavoissa lainvoimaisina olevista tai kaavaprosessin loppuvaiheessa olevista tuulivoima-alueista, jotka ovat käyneet kattavat ja laajat vaikutusten arvioinnit ja osallistamisen läpi.

Suomen ensimmäinen kompensatioalue on perustettu jo vuonna 2013 Perämerelle alueen kattaessa Hailuodon, Lumijoen, Raahen, Siikajoen ja Pyhäjoen kunnat. Vuonna 2013 voimaantullutta lainsäädäntöä (490/2013) voidaan hyödyntää, soveltaa ja edelleen kehittää Itä-Suomen kompensatoratkaisua valmisteltaessa. Tavoitteena on oltava mahdollisimman vaikuttava lainsäädäntö, joka käytännössä mahdollistaa tuulivoimarakentamisen ja täyttää puolustusvoimien ilmavalvonnalle kohdistamat nykyaikaiset suorituskykyvaatimukset.

2. Pohjois-Karjalan tuulivoimapotentiaali on merkittävä ja kaavoitus pitkällä

Vallitseva tilanne on vastoin kansallista etua, kun Pohjois-Karjalan tuulivoimapotentialiaali jää valjastamatta osaksi Suomen energiajärjestelmää. Pohjois-Karjalassa on maakuntakaavoitettu ja edistetty tuulivoima-alueita jo reilun kymmenen vuoden ajan, mutta edelleenkin yhtään tuulivoima-aluetta ei ole maakuntaan rakentunut. Tilanne on kestämaton. Keskeisimpänä esteenä hankkeiden etenemiselle ovat olleet nimenomaan sensorivaikutukset. Pohjois-Karjalan lainvoimaisessa maakuntakaavassa (kymmenen vuoden takaa) on esitetty yli 300 voimalaa ja parhaillaan päivitetään tuulivoimatuotannon alueita Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040 työn yhteydessä. Vaihemaakuntakaava on ehdotusvaiheessa ja siinä ollaan esittämässä kaavaehdotukseen laajan vaikutusten arvioinnin ja karsinnan jälkeen reilun 500 tuulivoimalan potentiaalia 17 alueelle Pohjois-Karjalaan. Nämä alueet ovat vielä täysin rakentamattomia.

Voimassa olevassa maakuntakaavassa Joensuun alueella on yksi tuulivoima-alue (Laajanvaara) Ahvenisen lounaispuolella. Voimaloiden arvioitu maksimimäärä oli silloisessa vuoden 2013 selvityksessä 12 voimalaa. Käynnissä olevassa maakuntakaavassa on tällä hetkellä Joensuun kaupungin hallinnollisella alueella valmistelussa kaksi tuulivoima-aluetta Uimaharjun kaakkoispuolella (Uimaharju ja Palovaara). Voimaloiden arvioitu maksimimäärä olisi 26 voimalaa. Samalla aiempi Laajanvaara poistuisi kaavasta.

Itä-Suomen ja Pohjois-Karjalan tuulivoimapotentialiaali on todellisuudessa kuitenkin maakuntakaavassa esitettyjä alueita merkittävästi suurempi. Seudullisesti ja paikallisesti merkittäviä aluekokonaisuuksia ei ole tarkasteltu lainkaan eivätkä maakunnallisesti merkittävien tuulivoimapuistojen (Pohjois-Karjalassa vähintään 8 voimalaa) varaukset kata läheskään kaikkia maankäytöllisesti soveltuvia alueita, enemmänkin edustavimman otoksen. Pidemmän aikavälin tavoitteena on tarpeellista läpikäydä vieläkin tarkemmin maakunnallisesti, seudullisesti ja paikallisesti merkittävät potentiaaliset tuulivoimarakentamiseen soveltuvat alueet yli maakuntarajojen.

Maakuntaliitot ovat valmiita kartoittamaan tarkemmin Kainuun, Pohjois-Karjalan sekä Pohjois-Savon yhteistä aluekokonaisuutta kompensatioalueena. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä maakunnan liittojen ja puolustusvoimien edustajien sekä ympäristöministeriön ja tuulivoimatoimijoiden kanssa. Samalla se luonnollisesti edellyttää TEM:n ja puolustusministeriön työryhmän loppuraportissa kuvattujen edellytysten toteutumista, kuten kompensatiomallin rahoituksen järjestymistä ja poliittisia päätöksiä eteenpäin vietävästä aluekokonaisuudesta.

3. Tuulivoimarakentaminen Itä-Suomeen on kansantalouden ja energiajärjestelmän kokonaisedun mukaista

Nykyinen epätasa-arvoinen tilanne läntisen ja itäisen Suomen energiasiirtymässä on poistettava poliittisin päätöksin. Tuulivoimarakentamisen mahdollistaminen voi olla merkittävin tekijä koko itäisen Suomen kasvuun ja edistää merkittävästi itäisen Suomen ohjelman toteutusta. Tuulivoiman mahdollistaminen vauhdittaa itäisen Suomen puhdasta siirtymää, alueen kasvua ja vahvistaa koko Suomen taloutta. Siksi myös jokainen hukattu vuosi tulee kalliiksi. Kyse on poliittisesta tahdosta ja nykytilaan tyytyminen olisi kansantalouden kokonaisedun kannalta suuri virhe. Joensuun kaupunki kannattaa vahvasti työ- ja elinkeinoministeriön ja puolustusministeriön työryhmän tavoitetta edistää keinoja aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseksi itäisessä Suomessa. Tavoite kytkeytyy myös laadinnassa olevaan Itäisen Suomen ohjelmaan.

Itä-Suomessa on merkittävä potentiaali rakentaa edullista maatuulivoimaa muun muassa harvan asutuksen ja tuulisuuden takia. Huomattavaa on myös, että tuulivoiman tuotannon tasaisempi maantieteellinen sijoittuminen johtaisi nykyistä tasaisempaan tuulivoiman tuotantoon, sillä tuuliset ja tyynet jaksot ajoittuvat osin eri aikaan maan itä- ja länsiosissa. Huoltovarmuuden näkökulmasta idän tuulivoimarakentaminen tasapainottaisi Suomen voimajärjestelmää ja parantaisi kokonaisuuden häiriönsietokykyä.

Uusiutuvan energian saatavuudella on tärkeä rooli myös tuotannollisten investointien (mm. vety) kohdentumisessa ja Suomen kilpailukyvyyn edistämisessä, ilmastotavoitteiden toteutumisessa sekä alueiden elinvoiman varmistamisessa. Merkittävä osa Suomen talteen otettavasta hiilidioksidista sijaitsee Itä-Suomessa, ja jatkojalostusprosessit edellyttävät kilpailukykyistä ja vähähiilistä sähköä. Tämän ns. biogeenisen hiilidioksidin talteenotto, varastointi, kuljetus ja hyödyntäminen nykyisistä laitoksista on nopea ja vaikuttava tapa lisätä metsäteollisuuden jalostusarvoa. Tällä olisi suuri aluetaloudellinen merkitys, mutta se vaatii merkittävää ja nopeaa lisäystä uusiutuvan sähkön saatavuudessa. Elinvoimainen ja asuttu rajaseutu on turvallisin raja.

4. Itä-Suomen tuulivoimarakentamisen kompensatiomalli ja rahoitus on linjattava hallituksen puoliväliriihessä

Tuulivoiman kompensatioalueiden valmistelua on kiirehdittävä poliittisella päätöksellä ja päätökseen on sitouduttava parlamentaarisesti yli hallituskausien. On tehtävä poliittinen päätös etenemispolusta, kompensatiolain valmistelun ripeästä valmistelusta ja rahoitusmallista. Asia on ratkaistava Itä-Suomelle ja tuulivoimalle myönteisellä tavalla viimeistään maan hallituksen kevättalven puoliväliriihen yhteydessä.

Kesäkuussa 2024 valmistuneen työryhmämietinnön mukaan koko Itä-Suomen alueella tarvittaisiin noin 600–900 miljoonan euron investoinnit puolustusvoimien tutkalaitteisiin, jos tuulivoimaa halutaan rakentaa laajasti koko alueelle. Summa ei ole iso, kun sitä vertaa kaikkiin syntyviin positiivisiin vaikutuksiin Suomen kansantaloudelle, energiajärjestelmään, kasvuun, investointeihin ja itärajan kuntien elinvoimaan. Puolustusvoimille on annettava selkeä tehtävä aloittaa valmistelut tarvittavan korvaavan ja uuden ilmavalvontasuorituskyvyn hankkimiseksi. Tavoitteena tulee olla suorituskyvyn vahvistaminen nykytilanteeseen verrattuna.

Tuulivoimatoimijoiden ohella myös valtion on sitouduttava kompensatiomallin rahoitukseen riittävän kannustavalla tavalla, jotta hankkeet tosiasiallisesti saadaan liikkeelle.

Rahoituskokonaisuuteen tulee voida käyttää myös seuraavan EU-kauden erillirahoitusta itäiseen Suomeen. On tärkeää luoda rahoitusmalli, joka käytännössä vauhdittaa tuulivoiman rakentamista, ei estä sitä. Kompensatioalueen tuulivoimatoimijoilta kerättävän maksun lisäksi tulee kerätä pienimuotoinen rahoitus, minne tahansa Suomeen sijoittuvasta uudesta tuulivoimalasta, esimerkiksi 10 000-15 000 euroa voimalaa kohti. Hallituksen on aktiivisesti edistettävä itäisen Suomen tuulivoimakompensaation rahoitusta osana EU:n ja NATOn itäisen maarajan ohjelmakokonaisuuden valmistelua ja poliittista vaikuttamista.

5. Fingridin kantaverkkoinvestoinnit Pohjois-Karjalaan ovat välttämättömiä

Loppuraportin mukaan kompensatioalue tulisi valita niin, että tuulivoimainvestoinnit olisivat mahdollisia puolustusvoimien aluevalvontatehtävän turvaamisen ohella myös muiden rakentamista ohjaavien tekijöiden osalta. Keskeinen tekijä ovat kanta- ja jakeluverkon liityntämahdollisuudet.

On tärkeää ja kiireellistä vahvistaa itäisen Suomen kanta- ja jakeluverkkoja. Huutokoski-Kontiolahti 400 kV:n voimalinjan toteutumisesta tulee asettaa poliittinen tavoitepäättös vuoteen 2032 mennessä. Lisäksi tulee kiirehtiä ns. 400 kV:n Vaaralinjan (Kainuu-Pohjois-Karjala-Etelä-Karjala) valmistelua. Ilman riittävää sähkönsiirron infrastruktuuria ei ole investointeja, ja sama pätee myös toisin päin. Toisiinsa kytkeytyvien asioiden käsittely yhdenaikaisesti on välttämätöntä. Pohjois-Karjalan kantaverkkorakentamisesta on asetettava selkeä tavoitevuosi hallituksen puoliväliriihessä.

6. Tuulivoiman ulkopuolelle jääville itärajan kunnille tarvitaan erityisratkaisu

Itärajan kunnille, joihin ei jatkossakaan voi rakentaa tuulivoimaa ilmavalvonnan takia, on löydettävä oikeudenmukainen ratkaisu korvaamaan epätasa-arvoinen tilanne verotulojen ja elinvoiman suhteen. Vaikka tuulivoiman kompensatioalueita rakennetaan, edelleen Suomen itärajalle jää kuntia, joihin tuulivoimarakentaminen ei aluevalvonnan takia ole mahdollista. Nämä koko maan, EU:n ja NATOn erityistä puolustusvelvoitetta hoitavat kunnat eivät ole tasa-arvoisessa asemassa aluekehityksen suhteen. Näiden kuntien elinvoiman vahvistamiseen on löydettävä ratkaisu verotuksellisin järjestelyin sekä mahdollisin erityistuin vaihtoehtoihin energiamuotoihin.

7. Muita huomioita

- Tuulivoimaloiden negatiivisten heijastusvaikutusten pienentämisen osalta on tarkasteltava mahdollisuutta, että turvallisuustilanteen niin vaatiessa tuulivoimalat tulee voida välittömästi pysäyttää.
- Koordinaation lisäämiseksi ja alueellisen vuorovaikutuksen varmistamiseksi on tärkeää huomioida itäisen Suomen alueiden kattava edustus ehdotetussa työryhmässä. Pohjois-Karjalasta on välttämätöntä olla edustus mukana.
- Itäisen Suomen tuulivoiman edistäminen tulee olla selkeästi jonkun valtioneuvoston kanslian määrittelemän tahon ja henkilön vastuulla.
- Nykyisten myönteisten edenneiden tuulivoimahankkeiden läpikäynti ja aiemmin etenemättömien hankkeiden uudelleenarviointi. Nykyisten voimaloiden koko on huomattavasti korkeampi kuin viime vuosikymmenellä myönnettyjen lupien. Muutoinkin teknologia on kehittynyt.

- Joensuun kaupunki tarjoutuu rajakaupunkina kokeilu- ja tutkimusalustaksi yhteensovittavien teknologiaratkaisujen kehittämisessä.

Himanka Marjo-Riitta

Joensuun kaupunki - Joensuun kaupunginhallitus 18.11.2024 § 385